

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Özellikle Clinton'ın yaklaşımları, Türkiye'yi Avrupa ve Batılılaşma konusunda yeni bir tavır almaya sürüklüyor. Bu bilinen bir şey. İşin ilginç yanı Türkiye'nin 'Yeni Avrupa' konusunda oldukça tedirgin ve çekingen davranması.

Avrupa'yla olan ilişkilerinde Türkiye, artık yüzyıl başındaki kadar sıcak değil. Bu oluşumun bir nedenini daha önce açıklamaya çalışmıştım. Ama bir başka ve çok önemli neden daha var.

O neden, Avrupalılaşma süreci, Türkiye için 'meşruiyetini' yitirmiştir diye özetlenebilir. Gerçekten de, yirminci yüzyılın başında koyulan Batı hedefinin bir meşruiyeti vardı: Devleti kurtarmak... Batı, tökezlemiş, batmakta olan bir devleti kurtarmanın yolu ya da aracı idi. Bu yaklaşımın bir ideolojisi vardı: Pozitivizm. Bu kavram, tek doğrunun bilim olduğunu vurguluyordu. Avrupa, bilimin ve onu üreten akılcılığın kaynağı idi. Eğer bu iki gerçeğe ulaşılabılırsa, onlar ülkede temellendirilirse devlet kurtarılacaktı.

1. Batılılaşma biterken

Bu yönelim bir de metotla bütünleşmişti: Modernleşme. Siyasal, toplumsal ve kültürel modernleşme, bu doğrultuda oluşturulmuş kurumlar, akılcılığı ve bilimselciliği en kestirme yoldan ülkeye aktaracaklardı. Sistemin işletilmesi merkezîyetçiliği öngörüyordu. Aydınlar, bürokratlar ve ordu bu yöndeki sonucu elde etmek için bir ittifak yapmış, bir blok oluşturmuşlardı.

Oysa şimdi yirminci yüzyıl biterken Avrupa gerek pozitivist anlayışı, gerekse o ekseninde oluşturulmuş yapıyı ve kurumları eleştiriyor. Sadece teknolojiye dayalı bir kültürün yetmediğini öne sürüyor. Bu çarpıklık, bizdekine çok benzeyen ve genç modernist bir sistem olan Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku'nun yıkılmasından sonra büsbütün anlaşılmalıdır. Batı, artık belli ülkeler etrafında tanımlanan bir Avrupa düşüncesini benimseyenlerin oluşturduğu paktları kurtarma çabasıdadır. Bu ülkeler de merkezîyetçiliği dışlamış, yerel ve sivil örgütlenmelere ağırlık vermiş, bürokrasiden uzaklaşmış, çokkültürlü, çoğulcu, katılımcı bir demokrasiyi yerleştirmeyi öngörmektedir. Bu sürecin ayrılmaz parçası ise insan haklarıdır. Dolayısıyla, Avrupa, modernleşmenin kurumlarını, belki gene modern denebilecek bir mantıkla aşma çabasıdadır.

Türkiye, işte bu noktada tıkanıyor. Çünkü, bilimselciliğin ve teknolojik yaklaşımların dışlandığı bir anlayış Batı'ya egemenken Türkiye'nin Batı'yı o kavramlar çerçevesi içinde 'benimsemesi' artık söz konusu değil. Bu da bugüne dek sürdürülen Batılılaşmanın meşruiyet temellerini ortadan kaldırıyor öncelikle. Kaldı ki, ortada artık kurtarılacak bir devlet de yoktur. İkincisi, modernite aşılırken onun kurumsal düzenine sahip çıkmak için metodunu yok ediyor. Nihayet artık bilimselcilik ötesi bir anlayışın egemenleşmesi Batılılaşmanın ideolojik köklerini de ortadan kaldırıyor. Bu durumda Türkiye, Batı'yı kavrayışında tam bir bozgun yaşıyor. Üstelik, Batı, kendisiyle yeniden eklemlenebilmesi için de kurulu düzeni değiştirmesini, yani kendisini aşmasını istiyor. Türkiye gibi bürokrasinin egemen ve katı olduğu bir devlette de bu karşılık bulmuyor, kabul görmüyor. Dolayısıyla, devlet, artık bir ikilem içindedir. Varoluş sebebi olarak gördüğü Avrupalılaşma ve modernleşmenin kendisini tartışmaya açtığını fark etmektedir. Buna da elbette tepki göstermektedir.

Mevcut sistemi sadece üst düzey bürokratların savunması, devlete bu anlamda onların 'sahip çıkması' başka nedendir sanıyorsunuz?